

עידוד והעצמת חקר קהילות ישראל בארצות ערב ואיראן

הצעה להחלטה

מחליטים :

1. להקצות מדי שנה מתקציב המשרד לשוויון חברתי סך כולל של 150,000 ש"ח לפרס ראש הממשלה שיחולק באופן שווה לשניים או שלושה מחקרים בתחום קהילות ישראל בארצות ערב ואיראן לרבות לעניין זכויותיהם לפיצוי של פליטים יהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן. הפרס יוענק על ידי ראש הממשלה מדי שנה במסגרת הטקס המרכזי שייערך בהתאם להוראות חוק יום לציון היציאה והגירוש של היהודים מארצות ערב ואיראן, תשע"ד – 2014. הזוכים בפרס יבחרו לפי נוהל שיוכן במשרד לשוויון חברתי בתיאום עם משרד ראש הממשלה.

2. להקצות באופן חד-פעמי 100,000 ש"ח מתקציב המשרד לשוויון חברתי להנפקת מדליה ממלכתית (כ- 150 יחידות) שתוענק לאישים ולגופים שהרימו תרומה חשובה להנחלת מורשת הקהילות היהודיות בארצות ערב ואיראן ולמחקר אודותיהן לרבות לעניין זכויותיהם לפיצוי של פליטים יהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן. המשרד לשוויון חברתי יקים ועדה ציבורית לבחירת האישים והגופים הראויים לקבל את המדליה הנ"ל, וזאת על פי אמות מידה שיקבעו על ידי המשרד לשוויון חברתי.

דברי הסבר

רקע כללי

בשנים שקדמו להקמת מדינת ישראל חיו בארצות ערב ואיראן למעלה ממיליון יהודים. הם חיו בקהילות משגשגות וניהלו חיי קהילה עשירים. בסוף המאה ה-19 החל מסע מואץ של התנכלויות כלפי הקהילות היהודיות בחלק מהמדינות הערביות ובמקביל ככל שהציונות רשמה הצלחות ועוררה הדים, ובמיוחד לאחר הקמת מדינת ישראל גברו קצב ההתנכלויות וחומרתן. לאומנות ערבית ותעמולה פאשיסטית שימשו בחלק מהמקרים כדלק נוסף להסתת הציבור הערבי כנגד הקהילות היהודיות. אלה התווספו לעוינות הבסיסית כלפי היהודים שלרוב הצליחו מבחינה כלכלית יותר מהאוכלוסייה המוסלמית המקומית.

בשנות השלושים והארבעים של המאה ה-20 ובמיוחד אחרי הקמת מדינת ישראל, הטילו השלטונות על הקהילות היהודיות הגבלות ואיסורים שהיקשו על חיי היומיום. זאת בנוסף לאיום המתגבר מצד שכניהם והציבור הערבי שביקשו את דמם בתהלוכות והפגנות ברחבי הערים. ההתנכלויות רחבות ההיקף כללו שורה ארוכה של איומים, מעשי שוד, שריפה של רכוש, סקילה והכאה ואירועי טבח המוניים שהסתיימו לעתים במותם של מאות יהודים (למשל הפרהוד, פרעות טריפולי ופרעות עדן).

ההסלמה ביחס השלטונות ועוינות הקהילה הערבית המקומית, פרצי האלימות והפרעות אילצו את מרבית חברי הקהילות היהודיות לעזוב את מדינתם. היציאה והגירוש של היהודים מן המדינות, כשרק בגדיהם לגופם ובידם מעט מיטלטלין וסכומי כסף זעומים, לוו במקרים רבים במעשי אלימות, התעללות וביזה מצד תושבים מקומיים כנגד היהודים. חלקם עזבו בשורה של מבצעים מאורגנים לקהילות שלמות (כמו מבצע עזרא ונחמיה להעלאת יהודי עיראק ומבצע על כנפי נשרים להעלאת יהודי תימן), וחלקם נמלטו באופן עצמאי. הם הותירו מאחוריהם חיים שלמים ומפוארים ורכוש שהיה בבעלותם או בבעלות הקהילה ואשר נאסר עליהם לממש או להוציא מחוץ למדינה. רוב האזרחים היהודים של הקהילות שחיו במדינות ערב ואיראן הצליחו לעזוב למדינת ישראל, לצרפת, לקנדה ולמדינות אחרות. חלקם הגיעו בדרך חתחתים ללא כל רכוש למדינת ישראל ונקלטו בה כעולים חדשים.

עם היציאה והגירוש של יהודי ארצות ערב החרימו הממשלות השונות בארצות אלו את רכושם של היהודים, שמוערך כיום במיליארדי דולרים.

חוק לשמירה על זכויותיהם לפיצוי של פליטים יהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן תש"ע 2010 קובע כי במסגרת משא ומתן להשגת שלום במזרח התיכון, תכלול הממשלה את נושא מתן פיצוי על אבדן רכוש לפליטים יהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן לרבות רכוש שהיה בבעלות קהילה יהודית בארצות אלה. ראש הממשלה ממונה על ביצועו של חוק זה.

על פי חוק יום לציון היציאה והגירוש של היהודים מארצות ערב ומאיראן תשע"ד 2014 יקוים מדי שנה ביום 30 בנובמבר יום לציון היציאה והגירוש כאמור (ככל ש-30 בנובמבר חל

ביום שישי או שבת, יקוים היום לציון היציאה והגירוש של היהודים מארצות ערב ומאיראן ביום חמישי שלפניו). במסגרת יום זה יתקיימו פעילויות שונות ובכלל זה השרה לשוויון חברתי מופקדת על קיום טקס מרכזי לפתיחת יום זה. השרה לשוויון חברתי ממונה על ביצוע חוק זה.

ממשלת ישראל רואה חשיבות לאומית בשימור סיפורן, בהתפתחותן, במחקרן ובשגשוגן של קהילות ישראל יוצאות ארצות ערב ואיראן, לרבות לעניין זכויותיהם לפיצוי של הפליטים היהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן, והיא מברכת על העשייה של גורמי מחקר בחקר ושימור מורשת קהילות אלה. ממשלת ישראל רואה בחיזוק המחקר האקדמי כלי לחיזוק העצמת הנחלת הידע אודות מורשת יהדות ערב ואיראן ומזהה את הקשיים הקיימים כיום במחקר הישראלי בקידום חוקרים בנושא.

על כן, על מנת לעודד פעילות בתחומים הנ"ל, מוצע לקבוע כי מדי שנה יחולק פרס ראש הממשלה למחקרים בתחום קהילות ישראל בארצות ערב ואיראן. כמו כן, מוצע כי באופן חד פעמי תונפק מדליה ממלכתית שתוענק לאישים ולגופים שהרימו תרומה חשובה להנחלת מורשת קהילות יהודיות בארצות ערב ואיראן ולמחקר אודותיהן. זאת, באופן המפורט בהצעה להחלטה.

נתונים כלכליים וההשפעה על משק המדינה

לא רלוונטי

תקציב

150,000 ₪ שנתי אשר יוקצו מתקציב המשרד לשוויון חברתי.

100,000 ₪ חד פעמי אשר יוקצו מתקציב המשרד לשוויון חברתי.

השפעת ההצעה על מצבת כח האדם

לא רלוונטי

עמדת שרים אחרים שההצעה נוגעת לתחום סמכותם

לא רלוונטי

החלטות קודמות של הממשלה בנושא

החלטת ממשלה מס' 1250 מיום 28.12.2003

החלטת ממשלה מס' 792 מיום 12.10.2009

עמדת היועץ המשפטי של המשרד יוזם ההצעה

מצ"ב חוות דעת.

סיווגים

סיווג ראשי: 05 ממשלה
תחום פעולה עיקרי:

מוגש על ידי ראש הממשלה
ועל ידי השרה לשוויון חברתי

כ"ז באב התשע"ו
31 באוגוסט 2016

המשרד לשוויון חברתי
הלשכה המשפטית

ירושלים, כ"ה אב, תשע"ו
29 אוגוסט, 2016

חוות דעת משפטית הנלווית להצעת החלטה לממשלה ולוועדות השרים

נושא הצעת ההחלטה:

עידוד והעצמת חקר קהילות ישראל בארצות ערב ואיראן

תמצית ההצעה בהתייחס להיבטיה המשפטיים:

חוק לשמירה על זכויותיהם לפיצוי של פליטים יהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן תש"ע 2010 קובע כי במסגרת משא ומתן להשגת שלום במזרח התיכון, תכלול הממשלה את נושא מתן פיצוי על אבדן רכוש פליטים יהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן לרבות רכוש שהיה בבעלות קהילה יהודית בארצות אלה. ראש הממשלה ממונה על ביצועו של החוק האמור.

חוק יום לציון היציאה והגירוש של היהודים מארצות ערב ומאיראן תשע"ד 2014 קובע כי מדי שנה ביום 30 בנובמבר יקום יום לציון היציאה והגירוש כאמור (ככל ש-30 בנובמבר חל ביום שישי או שבת, יקום היום לציון היציאה והגירוש של היהודים מארצות ערב ומאיראן ביום חמישי שלפניו). במסגרת יום זה יתקיימו פעילויות שונות ובכלל זה השרה לשוויון חברתי מופקדת על קיום טקס מרכזי לפתיחת יום זה. השרה לשוויון חברתי ממונה על ביצוע החוק האמור.

על מנת לעודד מחקר בתחום קהילות ישראל בארצות ערב ואיראן לרבות לעניין זכויותיהם לפיצוי של פליטים יהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן, מוצע לקבוע כי מדי שנה יוקצה תקציב כאמור בהצעה להחלטה למתן פרס מאת ראש הממשלה שיחולק באופן שווה לשניים או שלושה מחקרים בתחום הנ"ל. הפרס יוענק במהלך הטקס המרכזי במסגרת היום לציון היציאה והגירוש עליו מופקדת כאמור השרה לשוויון חברתי. בהתאם להנחיית היועץ המשפטי לממשלה מס' 1.2005 פרסים צריכים להינתן בהתאם להוראות התכ"ס – תמיכה בגופים אחרים. הזוכים בפרס יבחרו לפי נוהל שיוכן במשרד לשוויון חברתי בתיאום עם משרד ראש הממשלה וצריך לקבל את אישור הלשכה המשפטית.

כמו כן, מוצע כי באופן חד פעמי תונפק מדליה ממלכתית שתוענק לאישים ולגופים שהרימו תרומה חשובה להנחלת מורשת הקהילות היהודיות בארצות ערב ואיראן ולמחקר אודותיהן לרבות לעניין זכויותיהם לפיצוי של פליטים יהודים יוצאי ארצות ערב ואיראן. לשם כך - המשרד לשוויון חברתי יקים ועדה ציבורית לבחירת האישים והגופים הראויים לקבל את המדליה הנ"ל, וזאת על פי אמות מידה שיקבעו על ידי המשרד לשוויון חברתי. הקמת הוועדה צריכה להיעשות לפי הנחיות היועץ המשפטי לממשלה לעניין מינוי והרכב ועדות ציבוריות מייעצות ודרכי פעולתן.

קשיים משפטיים, ככל שישנם, ודרכי פתרונם:

בשים לב לאמור לעיל, ההצעה להחלטה אינה מעוררת קשיים משפטיים.

עמדת היועצים המשפטיים של משרדים אחרים שההצעה נוגעת להם:

ההצעה להחלטה הופצה ליועצת המשפטית של משרד החינוך וטרם התקבלה התייחסותה.

עמדת היועץ המשפטי של המשרד שהשר העומד בראשו מגיש את ההצעה:

אני מאשר כי אין מניעה משפטית לאישור הצעת ההחלטה. עמדה זו היא על דעתה של היועצת המשפטית של משרד ראש הממשלה.

סורל הרלב, עו"ד
היועץ המשפטי
המשרד לשוויון חברתי

ס' י' א' ג'
סורל הרלב, עו"ד
היועץ המשפטי